

Ekspertyza dotycząca obowiązku zachowania tajemnicy statystycznej polegającej na ochronie przed ujawnieniem danych jednostkowych zbieranych w formie badań statystycznych przez służby statystyki publicznej w Polsce

1. Podstawowym obowiązkiem służb statystyki publicznej w Polsce jest opracowywanie i udostępnianie władzom państwowym, organom administracji publicznej, samorządom i innym zainteresowanym instytucjom oraz społeczeństwu prawdziwej i rzetelnej informacji o stanie i rozwoju gospodarki Polski oraz o sytuacji społecznej w kraju. Sumienna realizacja tego obowiązku wymaga zastosowania i przestrzegania **całego szeregu zasad metodologicznych, organizacyjnych i prawnych, których naruszenie mogłoby spowodować obniżenie jakości informacji i doprowadzić do podważenia, trudnego do ponownej odbudowy, zaufania do statystyki.**
2. Jednym z najważniejszych warunków opracowania kompletnych i rzetelnych informacji wynikowych jest zapewnienie uzyskiwania od respondentów (osób, gospodarstw domowych, podmiotów gospodarczych, w tym gospodarstw rolnych) kompletnych i zgodnych ze stanem faktycznym danych według programu ustalonego dla każdego badania. Sprawom nawiązania odpowiedniej współpracy z respondentami, mającej na celu ich aktywny udział w badaniach statystycznych oraz przekazywanie prawdziwych i dokładnych danych, służby statystyczne poświęcają bardzo wiele wysiłków. Polegają one na dokładnym wyjaśnieniu celów prowadzonych badań, właściwym przygotowaniu metodologii i dokumentacji badań, zapewnieniu właściwej organizacji badań, szkolenia personelu itp.
3. Aktywny udział respondentów w badaniach statystycznych oraz uzyskiwanie od nich prawdziwych danych może mieć miejsce jedynie w warunkach pełnego zaufania respondentów do służb statystycznych odpowiedzialnych za prowadzenie badań. Zaufanie to można zdobyć jedynie w oparciu o pełne gwarancje, że **dane przekazane przez respondentów służbom statystycznym w trakcie badania będą wykorzystane wyłącznie do sporządzania zagregowanych informacji i analiz, że nie będą one wykorzystywane do żadnych innych celów, które mogłyby wyrządzić jakkolwiek szkodę respondentowi oraz, że dane indywidualne oraz dane osobowe zawierające cechy pozwalające na identyfikację respondentów, będą pieczołowicie chronione i nie zostaną pod żadnym pozorem nikomu udostępnione.** Jakkolwiek, nawet pojedyncze przypadki ujawnienia przez służby statystyczne informacji jednostkowych, mogą na długi czas podważyć zaufanie do tych służb, co natychmiast odbije się na zwiększonej liczbie odmów udziału w badaniach powodujących istotne pogorszenie jakości danych, a w tzw. badaniach przymusowych, w których obowiązek udzielania informacji ustalany jest pod groźbą sankcji przewidzianych w odpowiednich przepisach prawnych, spowoduje zwiększenie się liczby odpowiedzi zawierających dane niedokładne lub nierzetelne. Można, dlatego wyraźnie stwierdzić, że **złamanie zakazu udostępniania komukolwiek danych jednostkowych^[1] pozwalających na identyfikację podmiotu przekazującego te dane, praktycznie uniemożliwiłoby funkcjonowanie obiektywnej i rzetelnej statystyki publicznej z trudnymi do oszacowania szkodami dla gospodarki i autorytetu instytucji publicznych.** Dla zrozumienia rzeczywistych zagrożeń tkwiących w powyższym stwierdzeniu trzeba przypomnieć kilka istotnych założeń, według których budowano podstawy nowych zasad statystyki w warunkach gospodarki rynkowej i społeczeństwa demokratycznego. Założenia te tworzą na przełomie lat 1980. i 1990. W ramach

tych prac prowadzonych pod hasłem transformacji statystyki i dostosowania jej do wymagań Unii Europejskiej, (co stanowiło warunek przyjęcia Polski do tej organizacji), dokonano w całym systemie zbierania, przetwarzania i udostępniania informacji daleko idących zmian. Zmiany te znalazły również wyraz w nowej ustawie o statystyce publicznej, przyjętej 29 czerwca 1995 r. Ustawę opracowano, wykorzystując najlepsze doświadczenia kilkunastu krajów oraz dorobek organizacji międzynarodowych w sprawach statystyki. Dzięki temu, ustawa wprowadziła cały szereg przepisów właściwych dla społeczeństw demokratycznych, co wyraziło się zwłaszcza znacznym złagodzeniem akcentowania przymusu administracyjnego w wypełnianiu obowiązków na rzecz statystyki i znacznie silniejszym zwróceniem uwagi na społeczny charakter statystyki[2]. Szanując autonomię przedsiębiorstw w dziedzinie ich wewnętrznych systemów informacyjnych i zapewniając zachowanie ładu informacyjnego w państwie poprzez stosowanie jednolitych klasyfikacji i nomenklatur, w ustawie z 1995 r. nie zamieszczono przepisów dotyczących m. in. obowiązku dostosowania wewnętrznych systemów informacyjnych przedsiębiorstw do realizacji obowiązków sprawozdawczych. Nie zamieszczono również przepisów dotyczących uprawnienia organów statystycznych do prowadzenia przez służby statystyczne **kontroli w przedsiębiorstwach ewidencji i dokumentacji wewnętrznej oraz kontroli rzetelności, prawidłowości i terminowości sprawozdań statystycznych**. Przepisy nowej ustawy zmierzały, więc do oparcia systemu statystyki publicznej na zaufaniu między służbami statystycznymi odpowiedzialnymi za zbieranie i opracowanie informacji, a respondentami, którzy rozumiejąc potrzeby nowoczesnego systemu informacji, zobowiązują się do dostarczania wiarygodnych i rzetelnych danych o ich działalności w sprawach objętych tematyką badania. Z drugiej strony, GUS i jego służby zostały zobowiązane do zagwarantowania, iż dane przekazywane tym służbom przez respondentów będą wykorzystywane **wyłącznie do opracowania statystycznych zestawień i analiz zbiorczych i nie będą udostępniane nikomu w formie umożliwiającej identyfikację respondentów**. Temu celowi służy zapis o tajemnicy statystycznej, zawarty w art. 10 ustawy.[3]

W wystąpieniu sejmowym w dniu 15 grudnia 1994 r. w celu uzasadnienia projektu ustawy o statystyce publicznej prezes GUS stwierdził: "Ustawa wprowadza w sposób jednoznaczny **ochronę uzyskiwanych w badaniach statystycznych informacji, które objęte są tajemnicą statystyczną**. Jest obowiązek przestrzegania tajemnicy statystycznej i ma on charakter bezwzględny. Jest to wobec tego tajemnica zbliżona, jeżeli chodzi o swój charakter, do tajemnicy, np. lekarskiej. Czyli ze wszystkich różnego rodzaju tajemnic: służbowych, urzędowych, handlowych, z którymi mamy do czynienia, tajemnica statystyczna jest taką, która nie zna wyjątków, jest niestopniowalna i jej przestrzeganie musi być jednoznacznie organizacyjnie, technicznie i prawnie zagwarantowane".

4. Obowiązek respektowania przez służby statystyczne zasad ochrony poufności danych jednostkowych (osobowych i indywidualnych) wynika zarówno z polskiej ustawy o statystyce publicznej z dnia 29 czerwca 1995, jak i z wielu dokumentów międzynarodowych o charakterze prawnym oraz prawnie-etycznym. **W ustawie o statystyce** przepisy dotyczące obowiązków ochrony danych jednostkowych ujęte są w kilku artykułach. **Art. 10** określa, iż „Zbierane i gromadzone w badaniach statystycznych statystyki publicznej dane indywidualne i dane osobowe są poufne i podlegają szczególnej ochronie; dane te mogą być wykorzystywane wyłącznie do opracowań, zestawień i analiz statystycznych oraz do tworzenia przez służby

statystyki publicznej operatu do badań statystycznych prowadzonych przez te służby; udostępnianie lub wykorzystywanie danych indywidualnych i danych osobowych dla innych niż podane celów jest zabronione (tajemnica statystyczna)”. **Art. 12** nakłada na pracowników służb statystycznych szczególne obowiązki przestrzegania tajemnicy statystycznej: „Pracownicy służb statystyki publicznej, rachmistrze spisowi, ankieterzy statystyczni oraz inne osoby wykonujące czynności w imieniu i na rzecz statystyki publicznej, mający bezpośredni dostęp do danych indywidualnych i danych osobowych, są obowiązani do bezwzględnego przestrzegania tajemnicy statystycznej i mogą być dopuszczeni do wykonywania tych czynności po złożeniu w urzędzie statystycznym albo innej jednostce organizacyjnej służb statystyki publicznej pisemnego przyrzeczenia”. **Art. 38:** „1. Nie mogą być publikowane ani udostępniane dane jednostkowe uzyskane w badaniach statystycznych statystyki publicznej. 2. Nie mogą być publikowane ani udostępniane uzyskane w badaniach statystycznych statystyki publicznej informacje statystyczne możliwe do powiązania i zidentyfikowania ich z konkretną osobą oraz dane indywidualne, charakteryzujące wyniki ekonomiczne działalności podmiotów gospodarki narodowej prowadzących działalność gospodarczą, w szczególności, jeżeli na daną agregację składa się mniej niż trzy podmioty lub udział jednego podmiotu w określonym zestawieniu jest większy niż trzy czwarte całości”. **Art., 39:** „Prezes Głównego Urzędu Statystycznego zapewnia przechowywanie zgromadzonych danych statystycznych gwarantujące przestrzeganie tajemnicy statystycznej” **Art., 54:** „Kto narusza tajemnicę statystyczną, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.

5. Bardzo wiele uwagi zagadnieniom ochrony informacji jednostkowych poświęcają międzynarodowe przepisy prawne regulujące funkcjonowanie systemów oficjalnej statystyki. Przepisy te mają na celu zapewnienie wiarygodnych i rzetelnych danych w układach porównywalnych w skali międzynarodowej. **Chodzi w nich zarówno o ochronę interesów podmiotów przekazujących w dobrej wierze służbom statystycznym dane o swojej działalności, jak i o stworzenie atmosfery zaufania tych podmiotów do służb statystycznych. Atmosfera ta stanowi niezbędny warunek istnienia wiarygodnej i rzetelnej statystyki.** Z ważniejszych dokumentów międzynarodowych regulujących obowiązki służb statystycznych w dziedzinie bezwzględnej ochrony danych jednostkowych wymienić należy zwłaszcza:

- 1) **Konwencję nr 108 Rady Europy** o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych [4]. Zawiera ona ogólne zasady ochrony danych osobowych odnoszące się do różnych dziedzin: medycyny, ubezpieczeń społecznych, bankowości, zatrudnienia, reklamy, statystyki, telekomunikacji, policji itd. Ich wprowadzanie w życie odbywa się na podstawie rekomendacji dziedzinowych pod adresem rządów opracowywanych przez grupy projektowe pod egidą Komitetu Konsultacyjnego Rady Europy. Zasady ochrony danych osobowych gromadzonych i przetwarzanych dla celów statystycznych sformułowane zostały w **Rekomendacji przyjętej we wrześniu 1997 r.**[5]. Rekomendacja podkreśla konieczność przestrzegania obowiązku poszanowania prywatności osób przy prowadzeniu wszelkich badań wymagających wykorzystania danych osobowych. Podkreśla również, że dane gromadzone i przetwarzane dla celów statystycznych muszą służyć wyłącznie do tych celów. Nie mogą być wykorzystywane do innych celów, niż określono to w celach badania. W szczególności, nie mogą być wykorzystywane do podejmowania decyzji lub kroków wobec osób, których dane dotyczą ani do kompletowania lub poprawiania zbiorów, których dane są przetwarzane do celów innych niż statystyczne (podkr. T. W.).[6]

2) W 1985 r. **Zgromadzenie Ogólne Międzynarodowego Instytutu Statystycznego**^[7], po ponad 7 latach prac w zespołach międzynarodowych przyjęło „**Deklarację w sprawie etyki zawodowej statystyków**”. W Deklaracji podkreśla się, że prowadząc badania, statystycy muszą mieć świadomość, że niemal każde badanie wiąże się z określoną uciążliwością dla jednostek wyznaczonych lub wybranych losowo do badań (osób, gospodarstw domowych, jednostek prowadzących działalność gospodarczą, instytucji). Stopień tej uciążliwości może być różny. Różne też mogą być odczucia i reakcje poszczególnych jednostek. Niektóre rodzaje pytań objętych programem badań mogą wywoływać negatywne reakcje respondentów oraz niechęć udzielania na nie odpowiedzi. Część danych o badanych jednostkach statystycy mogą uzyskiwać z różnych innych źródeł bez wiedzy i zgody zainteresowanych podmiotów. Aby ograniczyć uciążliwości związane ze zbieraniem danych od badanych jednostek statystycy powinni rozszerzać wykorzystywanie danych ze źródeł administracyjnych, pamiętając w każdym przypadku o konieczności zapewnienia ochrony danych indywidualnych i wykorzystywania zebranych danych wyłącznie do celów analityczno-statystycznych, a nie do celów administracyjnych. Szczególnie mocno "Deklaracja" akcentuje obowiązek ochrony danych indywidualnych zebranych w toku badań statystycznych oraz zakaz ich udostępniania komukolwiek i w jakiegokolwiek formie. Zobowiązuje ona statystyków nie tylko do skutecznej ochrony i do nie udostępniania danych indywidualnych, ale i do podejmowania właściwych środków zapobiegających bezpośredniemu lub pośredniemu ujawnieniu takich danych (punkt 4.6 "Deklaracji").

3) Niezwykle ważnym dla wszystkich służb statystycznych dokumentem są „**Podstawowe zasady statystyki oficjalnej**” przyjęte na 47. sesji Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ 15 kwietnia 1992 r. jako dokument regulujący zasady działalności służb statystycznych na obszarze EKG. Dokument ten, po jego rozpatrzeniu przez Komitet Statystyczny Komisji Ekonomiczno-Społecznej ds. Azji i Pacyfiku oraz przez Wspólną Konferencję Afrykańskich Planistów, Statystyków i Demografów został uznany jako dokument mający uniwersalne znaczenie. Stworzyło to podstawę do przyjęcia tego dokumentu przez Komisję Statystyczną i Radę Ekonomiczną i Społeczną ONZ, 15 kwietnia 1994 r. w charakterze oficjalnego dokumentu Narodów Zjednoczonych. „Podstawowe zasady” stanowią swojego rodzaju dekalog statystyczny zawierają, bowiem, 10 „przykazań”, których powinny przestrzegać służby statystyczne każdego kraju. Jedną z zasad, mającą szczególne znaczenie dla formułowanej w niniejszym dokumencie ekspertyzy w sprawie obowiązku ochrony danych jednostkowych, a mianowicie **zasada 6.** stwierdza, że „**Dane indywidualne zbierane przez organy statystyczne do opracowań zbiorczych dotyczące zarówno osób fizycznych, jak i prawnych są ściśle poufne i mogą być wykorzystywane wyłącznie do celów statystycznych**”^[8].

4) Sprawy ochrony przed ujawnieniem danych jednostkowych gromadzonych przez służby statystyczne reguluje szereg przepisów prawnych Unii Europejskiej. Najważniejszym z nich jest **Rozporządzenie Rady (WE) Nr 322/97 z 17 lutego 1997 w sprawie statystyki Wspólnoty** (OJ No L. 52.22.2.97). Akt ten w punkcie 13) preambuły stwierdza: „Istotną jest ochrona poufnych informacji, które krajowe i wspólnotowe władze statystyczne muszą zebrać w celu tworzenia Statystyk Wspólnoty. Jest to niezbędne w celu zdobycia i utrzymania zaufania osób przekazujących te informacje; poufność danych statystycznych musi podlegać tym samym zasadom we wszystkich państwach członkowskich (podkr. T. W.). **Art. 10**

definiuje pojęcie poufności jako „ochronę danych jednostkowych, uzyskanych bezpośrednio do celów statystycznych lub pośrednio ze źródeł administracyjnych lub innych, przed naruszeniem prawa do poufności. Rozumie się przez to zapobieganie wykorzystaniu uzyskanych danych w celach innych niż statystyczne oraz ich bezprawnemu ujawnieniu”. **Art. 13** stwierdza, że „**Dane używane przez władze krajowe i władze Wspólnoty do tworzenia statystyk Wspólnoty uznaje się za poufne, gdy umożliwiają one bezpośrednią lub pośrednią identyfikację jednostek statystycznych, co skutkuje ujawnieniem ich informacji indywidualnych.** Aby określić, czy możliwa jest identyfikacja danej jednostki statystycznej, należy wziąć pod uwagę wszystkie przewidywalne środki, które mogą być użyte przez strony trzecie do jej zidentyfikowania. **Art. 15** ustala, że „Poufne dane uzyskane wyłącznie do celów tworzenia statystyk Wspólnoty wykorzystuje się wyłącznie do celów statystycznych przez władze krajowe i władze Wspólnoty chyba, że respondenci wyrażą jednoznaczną zgodę na użycie tych danych do innych celów”.

5) Kodeks postępowania w statystyce europejskiej, przyjęty w lutym 2005 r. przez Komitet do spraw Programu Statystycznego formułuje zasady niezależności, wiarygodności i odpowiedzialności krajowych i wspólnotowych organów statystycznych. Wśród 15 najważniejszych zasad, które obowiązują organy Wspólnoty i kraje członkowskie, zasada nr 5 „Poufność statystyki” podkreśla, iż „Należy bezwzględnie zagwarantować: poufność dostawców danych (gospodarstw domowych, przedsiębiorstw, organów administracji oraz innych respondentów), poufność informacji przez nich udzielanych oraz ich wykorzystanie wyłącznie do celów statystycznych^[9]

W celu zapewnienia jednolitego podejścia do realizacji zasad przyjętych w Kodeksie, odpowiedzialny z ramienia Komisji za funkcjonowanie statystyki europejskiej Eurostat prowadzi w tym zakresie szeroko zakrojone prace instruktażowe i kontrolne. W ramach prac kontrolnych organizowane są w poszczególnych krajach tzw. przeglądy partnerskie (peer reviews), w toku których poddawany jest szczegółowej analizie działalność krajowych urzędów statystycznych ze szczególnym zwróceniem uwagi na realizację 15 zasad sformułowanych w Kodeksie^[10].

Wnioski

1. Należy uczynić wszystko dla zapewnienia bezwzględnych gwarancji ochrony informacji jednostkowych pozwalających na identyfikację respondentów przekazujących służbom statystycznym dane w ramach badań statystycznych. Jeśli przepisy w tej sprawie w świetle aktualnych interpretacji prawnych są nieprecyzyjne, należy dążyć do ich modyfikacji w kierunku wyrażonym w wystąpieniu Prezesa GUS w Sejmie (p. punkt 3 ekspertyzy).
2. Złamanie przez służby statystyczne przepisu o tajemnicy statystycznej w rozumieniu, o którym mowa wyżej, może doprowadzić do nieobliczalnej w skutkach szkody dla rzetelności i wiarygodności informacji statystycznej. Nawet pojedyncze informacje o zagrożeniach dotyczących ujawnienia przez GUS informacji jednostkowych (a o takich zagrożeniach pisano ostatnio w prasie) mogą być wykorzystane przez respondentów do usprawiedliwienia swojej niechęci do udziału w badaniach lub do podawania informacji błędnych.
3. Nie można w tej sprawie ignorować również reperkusji międzynarodowych. Światowa opinia publiczna, a zwłaszcza środowiska statystyczne, a także organizacje

międzynarodowe, w tym zwłaszcza Unia Europejska są szczególnie wyczulone na przestrzeganie obowiązku bezwzględnej ochrony danych, które umożliwiłyby identyfikację respondentów. Informacje o złamaniu przez służby statystyczne w Polsce tej zasady mogłyby spowodować bardzo ujemne skutki w gremiach międzynarodowych nie tylko dla pozytywnej dotąd opinii o polskiej statystyce, ale również dla odpowiadających za przestrzeganie tych zasad władz i instytucji.

prof. dr hab. Tadeusz Walczak

[1] Danymi jednostkowymi określamy dane osobowe dające się powiązać z konkretną osobą fizyczną lub dane indywidualne dające się powiązać z podmiotem gospodarki narodowej lub inną osobą prawną bądź jednostką organizacyjną nie mającą osobowości prawnej.

[2] Można wspomnieć, że w odróżnieniu od poprzednich ustaw, które tytułowano „w sprawie statystyki administracyjnej” lub w latach późniejszych: „w sprawie statystyki państwowej”, ustawa z 1995 r. nosi nazwę ustawy „o statystyce publicznej”.

[3] Należy w związku z tym wyjaśnić, że służby statystyczne mogą udostępniać w ustalonym przez prezesa GUS trybie dane jednostkowe instytucjom naukowym, które wykorzystują te dane do pogłębionych analiz i opracowań studialnych. W każdym przypadku, jednak mogą to być dane pozbawione wszelkich cech, które umożliwiałyby identyfikację jednostek statystycznych, do których dane te się odnoszą i nie mogą być wykorzystywane do innych niż zbiorcze analizy wynikowe celów.

[4] podpisana w Strasburgu 28 stycznia 1981 r., weszła w życie 1 października 1985 r.. Polska podpisała Konwencję w 1999 r. i ratyfikowała ją 24 maja 2002, co stanowiło warunek wstąpienia do UE.

[5] Rada Europy, Komitet Ministrów, Rekomendacja Nr R (97) 18, Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie ochrony danych osobowych gromadzonych i przetwarzanych dla celów statystycznych, przyjęta przez Komitet Ministrów 30 września 1997 r. w czasie 602 spotkania Ministrów Delegatów.

[6] Warto przy tej okazji wyjaśnić, że w pełni dopuszczalne i legalne jest przetwarzanie dla celów statystycznych danych, które początkowo zostały zebrane dla innych niż statystyczne celów. Dotyczy to, przykładowo wykorzystywanych przez służby statystyczne danych administracyjnych. Muszą być jedynie zachowane odpowiednie gwarancje, że dane te nie zostaną użyte do podejmowania decyzji wobec osób lub innych podmiotów, których dane te dotyczą.

[7] Międzynarodowy Instytut Statystyczny (MIS) utworzony w 1885 r. jest jednym z najstarszych na świecie towarzystw naukowych zrzeszających wybitnych przedstawicieli nauki i praktyki statystycznej. Instytut liczy obecnie ponad 2000 członków wybieranych, reprezentujących 133 krajów. Łącznie z członkami wyspecjalizowanych sekcji tematycznych liczba członków MIS wynosi ok. 5000 osób rekrutujących się ze 156 krajów.

[8] Jak wynika z dyskusji na Konferencji Okrągłego Stołu poświęconej omówieniu problemów związanych z wdrożeniem „Podstawowych zasad”, zorganizowanej przez GUS

pod egidą Komisji Statystycznej ONZ, Europejskiej Komisji Gospodarczej i Eurostatu , przepisy prawne regulujące zasady funkcjonowania oficjalnej statystyki we wszystkich krajach zapewniają pełną ochronę danych jednostkowych. W szczególności nie dają prawa dostępu do indywidualnych danych statystycznych organom ścigania i władzom podatkowym.

[9] Na znaczenie tego kodeksu dla zapewnienia jakości i rzetelności informacji statystycznej oraz konieczność jego przestrzegania zwraca uwagę Komunikat z dnia 25 maja 2005 r. Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie niezależności, wiarygodności i odpowiedzialności krajowych i wspólnotowych organów statystycznych.

[10] W Głównym Urzędzie Statystycznym przegląd partnerski został przeprowadzony w dniach 25-27 kwietnia 2007 r. Wśród spraw odnoszących się do realizacji przez polskich statystyków przepisów Kodeksu, szczegółowej analizie poddano przestrzeganie zasad ochrony tajemnicy statystycznej.

Warszawa, dnia 16 kwietnia 2008 r.

Tadeusz Walczak

Dodatkowe uwagi w sprawie obowiązku pełnej ochrony danych jednostkowych zbieranych w formie badań statystycznych

1. Po zapoznaniu się z treścią pism z dnia 3 kwietnia 2008 Prokuratora Generalnego oraz z dnia 10 kwietnia Zastępcy Prokuratora Generalnego, odnoszę wrażenie, że wszystkie argumenty zawarte w tych pismach uzasadniają słuszność postępowania organów prokuratury obligujących organy statystyki publicznej do wydawania na potrzeby prowadzonych postępowań karnych sprawozdań oraz innych materiałów zebranych dla celów statystycznych ograniczają się wyłącznie do uzasadnienia, iż postępowania te znajdują uzasadnienie w istniejących przepisach prawnych. Argumenty te pomijają, natomiast, całkowicie szereg innych okoliczności, które w moim przekonaniu powinny być brane pod uwagę mogą, bowiem, doprowadzić do bardzo niekorzystnych skutków dla prawidłowości funkcjonowania systemu informacji statystycznej, niezwykle ważnego przecież elementu właściwego funkcjonowania systemu zarządzania w kraju. Nie czując się w wystarczającym stopniu kompetentnym do formułowania kontrargumentów o charakterze prawnych wobec formułowanej we wspomnianych pismach, zwłaszcza w piśmie Prokuratora Generalnego, opinii prawnej, pragnę zwrócić uwagę na kilka dodatkowych, niezwykle ważnych dla całości rozpatrywanej sprawy aspektów, pominiętych całkowicie w stanowisku władz prokuratury.

2. Prowadząc badania statystyczne, służby statystyki publicznej zwracają się do swoich potencjalnych respondentów (osób, gospodarstw domowych, przedsiębiorstw, instytucji) z apelem o przekazywanie rzetelnych i zgodnych ze stanem faktycznym informacji, mających często w opinii respondentów charakter informacji wrażliwych (dochody, wydatki (zwłaszcza na niektóre cele), stan zdrowia, przyczyny zgonu osób bliskich, faktyczny stan cywilny i rodzinny itp.). Prosząc o przekazanie rzetelnych informacji, służby statystyczne gwarantują, że informacje te będą wykorzystane wyłącznie do zbiorczych opracowań i analiz statystycznych oraz, że nie będą nikomu udostępnione w formie pozwalającej na identyfikację respondenta. Pojawienie się informacji o złamaniu tej zasady doprowadziłoby do bardzo ujemnych skutków, o których pisałem obszerniej w „Ekspertyzie” z dnia 3 stycznia 2008 r.
3. Polska statystyka publiczna funkcjonuje jako jeden z ważnych części składowych Europejskiego Systemu Statystycznego, w którym obowiązuje wszystkich jej uczestników szereg wspólnych zasad, których przestrzeganie jest niezbędne dla zachowania wysokich parametrów jakości prezentowanych informacji o rozwoju gospodarczym i sytuacji społecznej krajów, a ich naruszenie mogłoby spowodować bardzo ujemne skutki w gremiach międzynarodowych nie tylko dla bardzo pozytywnej dotąd opinii o polskiej statystyce, ale również dla odpowiadających za przestrzeganie obowiązujących zasad władz i instytucji, w tym Rządu Polskiego. Cały szereg przepisów, które cytowałem we wspomnianej „ekspertyzie” wyraźnie stwierdza, że jedną z fundamentalnych zasad obowiązujących służby statystyczne jest a) pełna ochrona danych jednostkowych przed ich ujawnieniem oraz b) zapewnienie wykorzystywania tych danych wyłącznie do celów opracowań i analiz statystycznych.
4. Wyrażam poważną wątpliwość, co do słuszności analogii pojęcia tajemnicy statystycznej z tajemnicą zawodową dziennikarza (patrz ostatni akapit na s. 3 pisma Prokuratora Generalnego z dnia 3 kwietnia 2008), którą dziennikarz jest zobowiązany ujawnić w warunkach, gdy „nie istnieje możliwość dokonania ustaleń za pomocą innych środków dowodowych, przy jednoczesnym wyczerpaniu istniejących w danej sprawie źródeł dowodowych”. Mam poważne wątpliwości, czy informacje zamieszczane w sprawozdaniach statystycznych mogą być w ogóle traktowane jako dowód w sprawach karnych. Informacje te dla prowadzących badania służb statystycznych służą do odtworzenia ogólnego obrazu badanych zjawisk. Badanie te, mają przeważnie charakter dobrowolny i w sytuacji wszczęcia postępowania karnego respondent zawsze może oświadczyć, że się pomylił, że nie zrozumiał dokładnie pytania, że nie traktował poważnie swojego udziału w badaniu itp. Podobnie w przypadku sprawozdań sporządzanych na zasadzie obowiązku nakładanego planami badań statystycznych wprowadzanych rozporządzeniem Rady Ministrów respondenci mogą dezawuować wiarygodność przekazanych w badaniu statystycznym informacji, używając najróżniejszych argumentów i w najmniej korzystnym dla nich wypadku, mogą być ukarani grzywną, zgodnie z art. 56 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej. Z mojej wieloletniej praktyki w dziedzinie badań statystycznych nie znam ani jednego przypadku, w którym sprawozdanie statystyczne byłoby wykorzystywane jako dowód w procesie sądowym.
5. W zaistniałej sytuacji, jeśli przepisy prawne w świetle aktualnych interpretacji są nie dość precyzyjne, proponuję rozważyć, czy nie należałoby w trybie pilnym podjąć starania w sprawie wprowadzenia niezbędnej zmiany odpowiedniego przepisu w ustawie o statystyce, nawet nie wiążąc jej z całością dyskutowanej modyfikacji przepisów ustawy. Pozwoliłoby to, moim zdaniem, stworzyć znacznie szersze forum do dyskusji na temat pojęcia i znaczenia ochrony tajemnicy statystycznej oraz forum, na którym fundamentalna zasada ochrony informacji jednostkowych (zawierających

dane pozwalające na identyfikację podmiotu przekazującego informacje) mogłaby być rozpatrywana w szerszym kontekście zarówno krajowym, jak i międzynarodowym.